

דברי התורה בעלון והלימוד
בכוללים מוקדשים השבוע
להצלחת כל ידידי כולל
הפקדתי שומרים ובפרט-
אהרון שלמה ישראל בן מנדל
עליה ברוחניות ובגשמיות לו
ולכל בני החבורה היקרים.
יוגב בן רוזה הצלחה בעסק
החדש ובכל מעשה ידיו
ולהבדיל לעילוי נשמת האישה
המזוככת ביסורים סופיה בת
אדלה ת.נ.צ.ב.ה

"מזשכה תורנית"

יוצא לאור ע"י מוסדות "הפקדתי שומרים"
רשת כוללים: זוזות לילה. מוצאי שבת - בית שמש

בקרו אותנו באתר

<http://chazot.s23.upress.link>

פרשת ויגש

לשון מעט שונה "מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון". כאן נוקט התנא לשון עולם, ואילו במאמר העוסק בלאה נוקט לשון 'עולמו'.

ובפשר חילוק הלשונות כתב בזה הגאון רבי יוסף חיים מבבל (בספר בן יהודע) ביאור נפלא (וכן זכה ידידי אוהב תורה ועוסק בה כמר שלמה שטרית הי"ו לכוון לדברים) וזת"ד: -אצל לאה נקט עולמו להודיעו לפי דרכו טעם למעלת ההודאה שנשתבחה בה לאה, מפני כי המודה להשם יתברך על הטובה שהגיעה לו הרי זה יש לו אמונה בשגחה, שלא הולך אחר דעות נפסדים המכחישים בהשגחה ותולין הכל בטבע, וידוע כי האמונה בהשגחה היא עיקר גדול, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, ובזה הדיבור ששינה ואמר את עולמו רמז ענין ההשגחה, כי המכחישים אומרים אין זה עולמו של הקב"ה דאין משגיח בו אלא מסרו למערכת הכוכבים ומזלות לשלוט בו ע"כ.

דהיינו לאה שקוראת לבנה הרביעי יהודה, מדגישה בזה את "אמונת ההשגחה", וזה בא כתוספת על גילוי האמונה של אברהם, שבא בעיקר על עצם בריאת העולם שנעשית בידי הבורא, ולא בעצם הודאתה באה להדגיש מלבד שעצם הבריאה בידי הקב"ה, השגחתו על העולם הוא באופן קבוע גם אחרי השלמתו את מעשה הבריאה.

וזה המהות של השם יהודה, וממילא גם המילה יהודי הלקוחה ממנו (וכמו שיתבאר) מורה על האיש הישראלי שמאמין בהשגחת הבורא בעולמו, שלא כשאר האומות הכופרים בהשגחה הגם שמודים בעצם הבריאה.

אולם משמעות נוספת יש לשם יהודה, מלשון הודאה בדבר, וזה נלמד מברכת יעקב את יהודה "יהודה אתה יודוך אחיך" (מט, ח) ובמדרש (ילקוט רמז קנ"ט) פירש - "אמר לו יהודה אתה יודוך אחיך, אתה הודית מעשה תמר לכך יודוך אחיך להיות מלך עליהם בעולם הזה ובעוה"ב".

ובכלי יקר ביאר דברי המדרש, "לפי שאתה יהודה הודית במעשה תמר כהוראת שם יהודה, על כן מידה כנגד מידה יודוך אחיך, יודוך לך על המלכות ולא יבושו כשם שאתה היית מודה ולא בוש מלהודות על האמת כך אחיך לא יבושו כי יודוך על האמת שלך לבד יאתה המלוכה".

דהיינו שם יהודה, נגזר מלשון הודאה, במה שהודה במעשה תמר, בגבורה ואומץ דעת, ועל כן מכתיר אותו יעקב, למלך ושליט על שאר אחיו, שכן למי ראוייה המלכות, למי שגבורה פנימית ואומץ דעת מנחים אותו.

והנה השם "יהודי" שהוענק לעם הישראלי, הוא על שם יהודה, כמו שכתב הדעת זקנים לפרש בזה את עצם ברכת יעקב, "יהודה אתה יודוך - לפי שכל ישראל נקראים יהודים על שמך" עיין שם. והטעם שנקרא הוא עצמו יהודה התבאר במדרש, מפני שהודה במעשה תמר, ולכן זכה שנקראים ישראל על שמו, ואם כן משמעות השם "יהודי" תתפרש על שם אומץ הדעת והגבורה הפנימית שבה ניחן האיש הישראלי בדומה ליהודה.

יהודי או ישראלי?

הרב אברהם נסים - ראש כולל הפקדתי שומרים

ויגש אליו יהודה..

השבוע ב"ה נגלה יחד כמה דברים חדשים על עצמנו, שלא בהכרח ידענו, או שלא שמנו לב, או שלא רצינו לשים לב..מתחילים...

אני ואתה וכולנו ב"ה זכינו להיות יהודים..אבל למה אנחנו נקראים יהודיים, שאלת את עצמך פעם?

המילה "יהודי" מייצגת אותנו את העם הנבחר, בדרך של כבוד, לכל הפחות בעיני עצמנו, מה שנקרא גאוות היהודי, אבל מהיכן הכינוי הזה נגזר?..

ובכלל מה רע להיקרא רק בשם "ישראלי" על שם סבינו יעקב הקרוי ישראלי?..

וקודם שנחתום את סדרת השאלות, נשאל 'ברשותך' עוד שאלה אחת, השמות "ישראל" "יהודי" הם שני כינויים, עם משמעות אחת או יותר מזה?..

ועתה ננסה לפענח, מהו המקור למילה יהודי, ובמה הוא שונה מהשם ישראל..

במבט ראשון, הכינוי ישראל הוא שם העצם של עם הנבחר, בנים לאבינו יעקב הנקרא ישראל, והאיש הצועד בדרך ישראל סבא, נקרא איש הישראלי, אבל לכינוי "יהודי" יש משמעות נוספת, הוא משמש כשם תואר לישראל ולא דווקא שם עצם..

נקח את השולחן כדוגמא: ה'תואר' שאנו נותנים לעצים מסודרים בצורה של לוח על ארבע עמודים, הוא שולחן, 'העצם' אלו העצים, 'התואר' הוא השולחן לא כך?!

אבל עדיין אתה שואל מה שם "יהודי" בא לתאר..

אז תקשיב: הכינוי 'יהודי' לקוח מהמילה יהודה..כמו שתראה לנכון..

ולמה זכה יהודה דוקא שהעם הישראלי בכללותו קרוי על שמו, ולא משנה אם אותו איש ישראלי הוא משבט ראובן שמעון וכן הלאה, אתה שואל את עצמך?..

בשביל לענות על זה, אנו צריכים לדעת מה הפך את יהודה לדמות מיוחדת, סמל והשראה לעם הישראלי כולו..

ובכלל אנחנו צריכים להבין, השם 'יהודה', מה הוא מבטא, הודאה, אולי הודיה?

אם נשכיל לדעת את התשובות הללו, ממילא גם נדע מה התואר 'יהודי', מוסיף על השם 'ישראלי'.. בוא נבדוק את הדברים יחד..

בפרשת ויצא (כט, לה) מסופר על לאה שמעניקה לבנה הרביעי את השם יהודה, ונימוקה מפורש בפסוק "ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה". היינו יהודה מלשון הודאה להשם. ובהקשר לזה מובא בתלמוד (ברכות ז:) מימרה מפעימה בשם רשב"י "מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר הפעם אודה את ה'". מה פשר עולמו המוזכר במאמר? ולא עולם! וביותר יש לדעת, אחרי שבמאמר הקודם שם, שהוא גם כן מן רשב"י נוקט

דבר חדש, שהוא לא ראה, מכיר או חווה, פשוט הוא "מלמד" את עצמו 'גזירה שווה' מתופעה אחת למשנה, היקש ודמיון בין ה'מקרה החדש' שהגיע לפתחו ובין המקרה הידוע לו כבר מקדמת דנא, וזאת על אף שאין דמיון המקרים תואם רק בחלקו, וגם זה אינו אלא דמיון גרידא.

אם אנו חלילה תופסים במחשבה את סיפור יוסף ואחיו, כסיפור על אנשים רגילים, כמוני וכמוך..אזי אין לנו דרך להבין את הסיפור על בוריו, אם לא שנדמה את עלילות הסיפור והנפשות הפועלות בו, בדומה לנפשות ואנשים בני זמנינו שאנו מכירים, וכאן השיגאה צפה ועולה, שהרי אין כל ספק שההשוואה של עשרת השבטים לאנשים בני דורנו היא הקבלה מוטעית, וכפי שציירו לנו חז"ל בצורה חדה את היחס בין ראשונים לאחרונים, "אם הם כמלאכים אנו כבני אדם אם הם כבני אדם אנו כחמורים וכו', מלבד שתפיסה שגויה זו, מתעלמת ביודעים מכל השיקולים והמצבים שעמדו בפני השבטים, שחלקם הגדול גם אם לא כתוב מפורש בתורה אבל מרומז הוא, ועל חלקם גילו לנו חז"ל, ועל כן כשבאים לעסוק באנשים גדולים, ובענייננו, השבטים, עלינו לצאת מנוקדת השקפה יהודית ברורה, שאין המגרעות שכביכול עולות מסיפור הדברים מלמדים משהו על צדקותם, אחר שאין אנו בדרגה של אותם גדולים, (ודוגמא קטנה לדברים, נקח את מעשה יהודה ותמר, חז"ל מפרשים שיהודה היה אנוס, והיינו שאין הסיפור פשוט כפי שחושב הקורא.

ועתה אחר ששללנו את ההסבר הנזכר לפרש הנהגתו של יהודה בדבריו עם יוסף, המשלב תקיפות עם דברי כיבושין ותחנונים, ננסה לבאר את הדברים בדרך הנסמכת על רבותינו הראשונים. ובשביל להבין את 'המשא ומתן' של יהודה עם יוסף, נצטרך להכיר לעומק יותר את הנפשות הפועלות, ואת נפש יהודה בפרט שהוא המדבר, ולעמוד על מהותו כפי שמתואר בתורה, ובחז"ל.

הנה 'המלך' שבשבטים, יהודה, הגם שאין התורה מציגה את סיפור עלילותיו בארוכה כשם שמספרת לנו על יוסף ואבות האומה, אך עדיין יש בכוחו, ללמוד מעט על מהותו ומעלותיו, מהמאורעות הבודדים שבהם נזכר יהודה, שמהם עולה ומשתקפת במקצת דמותו הכבירה.

האחד הוא בסיפור 'מכירת יוסף', שם ניכר כוחו הנהגתו של יהודה, המונע מאחיו להרוג את יוסף, עם זאת שאין הוא הבן הבכור ואף לא שלאחרי, ושמונת אחיו כשנוריד את יהודה עצמו ראובן ובנימין שלא נכחו, וכמובן יוסף- מקבלים את דעתו, ויתירה מכך אחר מעשה המכירה שעה שרואים האחים בסבל אביהם מפני 'מות בנו' תולים הם את האשמה באח יהודה, ומורידים מגדולתו, וזה האחרון מקבל על עצמו את הדין, מבלי לטעון כנגדם, 'שותפים אתם במעשה זה ומה תלונתכם ביחוד עלי, ולולי שהייתי מציע למכור אותו עתידו היה קשה כפלים, גזר דין מות הייתם חורצים לו, אבל יהודה באצילות שאין דומה לה מקבל את רצון אחיו.

עוד מאורע העוסק ביהודה, הוא סיפור תמר, שם יהודה ניכר בכוחו הפנימי שמודה על מעשה תמר, זאת בשעה שהיה יכול להכחיש את חלקו במעשה, אך יהודה מכופף את רגשותיו, רגשות הבזיון, בפני הדעה והיושר, עם זאת שבזיון רב כרוך בעצם הודאתו, ועל זה אף זכה למלכות, וכמו שכתוב במדרש "מפני מה זכה יהודה למלוכה, מפני שהודה על מעשה תמר".

מאורע נוסף הנזכר בפרשה הקודמת, שלולי שימת לב אין משגיחים ביחודו, הוא מסע השכנועים שמפעילים השבטים על יעקב, שייתן את הסכמתו לקחת את בן הזקונים בנימין מצרימה, ויעקב שרק עתה מקבל את הבשורה המרה הזו לגבי שמעון ובנימין אומר לאחים "אתי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי כלנה", ותיכף ראובן מתחיל לשכנע את יעקב שיאות לכך שבנימין יתלה איתם למצרים בשביל לשבור לחם, "ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך" (פרק מב, לו) ואף שאר האחים מצטרפים עליו כמו שמדויק מסירוב יעקב לבקשת ראובן "ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראוהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם את שיבתי ביגון שאולה" (שם

ואפשר לכרוך את שני המשמעויות הצפונים בשם "הודה", הודאה מלשון יהדות להשם, והודאה מלשון מודה ועוזב, לדבר אחד, שאחד נגזר מהשני, ובהתאם למה שנתפרש, שאדם המודה לה' בזה ניכר אמונת ההשגחה של המאמין שתולה את כל מאורעותיו בבורא, שהוא השולט והמפעיל בעולם, והיא גם הנותנת, שאדם כזה שמודה לה', בכוחו יהדות על עונותיו, שכן הבזיון הרגעי שכרוך בעצם ההודאה, קטן בעיניו אל מול השגחת הבורא על כל המעשים, שדן ומכריע את האדם על פיהם לחיים או למות נצחיים. ובזה גם יתבאר מה שיש להעיר, שהנה אחר ששם יהודה נקבע על פי לאה, ומלשון הודאה לה', כמפורש בתורה, אם כך מה ראה יעקב לפרש את שם בנו על שום הודאה בדבר, שהודה על מעשה תמר, שהוא פירוש שונה מהפירוש המקורי שכיוונה בו לאה, הודאה להשם ולא הודאה בחינת מודה ועוזב ירוחם. אולם אחרי שקשרנו את שני המשמעויות הטמונות בשם יהודה לדבר אחד, בזה נבין היטב שיעקב לא נתן פירוש חדש לשם יהודה, אלא תלה תכונת ההודאה של יהודה, משום ההודאה להשם ששמו מסמל, וכפי כוונת אמו לאה.

[לפוח ריהטא י"ל דהנה הגמ' במסכת ברכות הנ"ל הקובעת ששמו של אדם גורם ומשפיע על תהלוכותיו בעולם, לכאורה היה אפשר"ל שאין זה דווקא שם הניתן לתינוק, אלא גם למבוגר, כמו שיעקב מברך את יהודה, וכן נמצאו למדים שכל שמפרשים את השם בצורה אחרת הרי זה כשינוי השם, כשם שיעקב פירש את שם יהודה, אולם לדבריו שיעקב לא פירש את שם יהודה על דרך אחרת, וכל פירושו את השם נגזר מהפירוש הראשון שהעניקה לאה בשעה שנולד הדברים נדחים ויל"ע].

ועתה נפנה להתבונן על מהותו של יהודה, כפי העולה מעיון בפרשתנו..

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה.

שני פירושים עיקרים מצאנו בדברי חז"ל והראשונים, בגישה שנקט יהודה כלפי יוסף, האחת שנהג כלפיו בתקיפות, והאחרת במורא, כבוד, ובתחנונים, אולם אין זה מן הנמנע גם שיהודה שילב בדבריו הן מהתקיפות, והן מההכנעה והכבוד, וכך נראה מדברי רש"י.

[רש"י נוקט שדיבר איליו בלחש - ואין זה כבוד למלך שאדם שפל ילחוש לו באוזן, וכן מפרש "ואל יחר אפך שדיבר איליו בתקיפות, ומאיךך במה שאמר לו "מי כמוך כפרעה" ציין רש"י כמה פירושים בכוונת יהודה, האחת דרך כבוד "חשוב אתה בעיני כמלך וזהו פשוטו", ועוד שלושה פירושים שלא על דרך הכבוד, ועדיין מה שדיבר איליו בצורה תקיפה, דהיינו בלחש ודברים קשים, זה כולל רש"י לכל הפירושים].

יהודה משוחח עם יוסף בצורה תקיפה ובדיבורים קשים, ולכך גם נצרך להתנצל כמו שאומר "ואל יחר אפך" ותיכף לזה משבח את יוסף כמו שמדמה אותו לפרעה, מה הוא מלך אף אתה מלך, ושוב ממשיך בקו של התחנונים וההכנעה כלפי יוסף, ולאורך כל הרצאת דבריו, נוקט כלפי יוסף בשם אדון, והם עבדיו, ומשדל אותו בדברים רכים לעדן את קשיות לבו. הרי שיהודה משלב משניהם, מהתקיפות, ומההכנעה, פותח בלשון קשה ועובר ללשון רכה.

הניגוד הקוטבי בדברי יהודה שמשלב הן גישה תקיפה והן לשון תחנונים, על פניו היה אפשר לתלות ב'מתח' הפנימי של יהודה, מצד אחד מודע הוא לעוצמה של יוסף שליט מצרים, וכנע לו מפני היראה, ואף חופן לו מן הכבוד, ומצד האחר בליבו פנימה באמת זועם הוא על בן שיחו, עד שאין בכוחו לכבוש את כעסו הפנימי המתפרץ בעל כורחו, מבין מילותיו.

רק שהסבר שכזה הוא שגוי מיסודו ומצד אמיתותו, וכפי שישתקף בקריאה עיונית בפרשה..נקודות הכשל הבסיסיות בפירוש זה, נעוצות ב'נקודת ההשקפה' ואי-הבנת הנפשות הפועלות של אדם המפרש כך..

ננסה להסביר זאת ע"י דוגמא: אדם, שומע סיפור חדש, או על תופעה לא שגרתית, הוא מדמה..או בעצם מדמין..את ה'נפשות הפועלות' על סמך מי ומה שהוא מכיר, זה תופעה ידועה: אם ננסה להבין מה המניע לכל זה, נאמר כך: אדם מחפש עוגן וסימוכין לכל

חייב את עצמו בב' בנים ולא בד' בניו, כי חשש שיהיה חסר במצות פריה ורביה, ולא רצה לשעבד עצמו לדבר שמזיקו לעולם הבא, ולכן נתחכם יהודה כשראה שאביו לא נתרצה לדברי ראובן, ואמר חטאתי לאבי כל הימים, סיכן יהודה עצמו גם בעולם העליון.

ועדיין, כל החכמה בה פעל יהודה לשכנע את אביו, לא היו מועילים לולא שסמך עליו, ומכח זה הוא מתרצה, בשונה מראובן, זאת מפני שיעקב רואה ביהודה מנהיג שקול, שאפשר לסמוך עליו, ובלשון הרמב"ן "הנה יעקב לא בטח בראובן כאשר בטח ביהודה, כי יהודה גבר באחיו".

כעת נדלג לרגע על מפגש יהודה ויוסף, ונפנה להתבונן באזכור נוסף בתורה העוסק ביהודה, והוא מתומצת בפרשתנו בפסוק אחד, "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן" (מו, כח) יעקב שולח את יהודה שיתקן וישגיח על מקום המגורים החדש, הן מצד הגשמי והן מצד הרוחני, אין זאת אלא תימוכין לדברים, -יעקב מכיר בערך מעלת יהודה, ועל כן מטיל שליחות זו דווקא על יהודה מאשר על האחים הגדולים.

וכשנבוא לסכם את כלל המעלות של יהודה, העולות מהנהגותיו נשים לב שיעקב בברכתו את יהודה קודם פטירתו, כולל את כל המעלות הללו ביהודה, גור אריה סימן לגבורה, שבט סימן למלוכה, מחוקק (סופר) סימן לחכמה ושופט. ועתה אחר שהתבוננו בהנהגותיו של יהודה, משתקפת לנו טפח

מדמותו הגדולה של יהודה, הוא סמל המלכות, הוא מייצג את השליטה ואת העוצמה, ומאידך את ההתבטלות וההכנעה היכן שצריך, לאורך כל הדרך יהודה תופס מנהיגות, עד שמאפיל בכוחו על ראובן הבכור ושאר אחיו הגדולים ממנו, ועם זאת כשיש הכרח לבטל דעתו, לסגת, הוא ניסוג, שעיקר עוצמת יהודה אינה מכוחו גרידא כמו שהיא מעצם התבטלותו, כח ההתבטלות, ריסון יצרו, שליטה חיצונית ופנימית על כלל מעשיו, בנוסף לחכמתו והנהגותו.

ועתה נשוב חזרה למפגש המרשים שמתקיים בין יהודה ויוסף.

עומד יהודה בקירוב ליוסף, ומרצה בפניו על כל השתלשלות המקרים שאירעו להם, לאחים, אם יוסף, ובחלק השני של דבריו מספר הוא על איך שאביהם יעקב קיבל את הבשורה בצורה קשה, אולם הדבר התמוה הוא, החלק הראשון בדבריו, שכן הדברים ידועים הן ליהודה והן ליוסף שהם "נשואי הסיפור" ואין הוספה ממש בדבריו, ומה פשר מציג הוא בתחילת דבריו את סדר ההשתלשלות. וכבר עמדו בזה הרמב"ן ועוד מפרשים.

אבל הערה זו, מתבארת היטב אחר שראינו מעט בדבר מעלות יהודה ונפשו הכבירה.

באמת הנהגת יהודה שקולה ודבריו מדודים, וכמו שחזינו שיהודה מצליח לשכנע את האב השכול לשלוח את בנו הצעיר, והכל בחכמה, ובעיתוי הנכון כמו שנתבאר, ובהנהגתו הייחודית ממשך יהודה לדבוק, ונוהג גם עתה בדרכו השקולה.

כאשר מגיע יהודה לדבר בפני יוסף, הוא מדבר בטון סמכותי ותקיף ופונה באופן ישיר ליוסף, דבר שלא נהוג כלפי איש מלוכה (עיין שפתי חכמים), ובזה הוא מפגין בפניו את עוצמתו שלו, ועל חשיבות העניין שיש בזה עד שאין הוא מוכן לסגת, אבל כל זה מבלי לזלזל ביוסף, ואחרי שפוחת בדרך תקיפה, הוא קושר כתרם לראשו של יוסף, "כי כמוך כפרעה" חשוב אתה בעיני כמלך, ומשתמש בלשון אדני מספר פעמים, זאת אינה דרך תחנונים רגילה, אלא יהודה מאמץ לו את דברי החכם באדם, שלמה-"אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך" (משלי ט, ח).

ועל דרך החיובית, כל אדם שוכן בו לץ קטן, ושוכן בו חכם, -מזכיר משהו כמו יצה"ר ויצה"ט... אם תתנגש עם ה"לץ" שבו, שתאמר אין זה יפה מה שאתה עושה, הוא ידחה אותך, אולם אם תדבר לאיש החכם שבו, ע"י שתמנה בפניו את המעלות החיוביות שלו, שאין נאה לאיש כמוהו לעשות כן, לא זאת בלבד שהוא יקבל את דברך, אלא אף יאהב אותך אחרי ששבחת אותו, ובדרך זו פועל יהודה, הוא מחשיב אותו כמלך ואדון, דבר שאיש מצרי או סתם איש לא היה מעז לעשות, להשוות לפרעה בן תמותה אחר שאינו פרעה...אולם יהודה בגבורתו לא חושש, ובפרט שמשתמש גם

פסוק (ח) אבל ראש הדוברים הוא ראובן, ויעקב אינו מתרצה לאחים וממאן לבקשתם.

והנה אחרי שעוברת לה תקופה, עתה יהודה הוא שמבקש מיעקב רשות לקחת את בנימין מצרימה, ויעקב מתרצה, במה נשתכנע יעקב מדברי יהודה יותר מאשר בקשת ראובן, שאף הבטיח את שלום בנימין בחיי בניו כמו שאומר הפסוק "את שני בני תמית"?

התשובה לשאלה נעוצה בשני מרכיבים, האחד הוא הזמן, השני הוא הניסוח והצגת הדברים -בפני יעקב.

ראובן הבכור שעליו אומר יעקב פחז כמים על תותר, תיכף מבטיח ליעקב שלא יקרה מאומה לשמעון ולבנימין, וזאת זמן קצר אחרי שיעקב שמע את הבשורה על כליאת שמעון וחובת ההתייבבות של בנימין בפני 'סגן פרעה', ונתקררה דעתו, ועל כן יעקב אינו מתרצה. אולם יהודה בשעה זו יודע, כשם שאין מרצין לאדם בשעת כעסו כך אין מרצין בשעת צער, וממתין לשעת כושר, ואז כאשר הרעב מתגבר ואוזל מלאי המזון שהביאו ממצרים, יעקב מבקש מהם "שבו שברו לנו מעט אכל" או אז מחליט יהודה שהגיע העת לשכנע את האב שיסכים לצרף אליהם את בנימין, והוא עושה את זה בדרוך.

נתבונן היטב במילים שיהודה משתמש במסע השכנוע, הנה בתחילת תשובתו לבקשת אביו שירדו מצרים, הוא מזכיר ליעקב שאין אפשרות 'לשבור אוכל' לולי בנימין, על פי בקשת השליט שם, ומוסיף "אם ישך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשברה לך אכל" דהיינו יהודה לא מעמיד בפני אביו בקשה מוגמרת כשם שראובן העמיד בפני יעקב שאמר "תנה אתו על ידי" אלא יהודה משיב לבקשת יעקב לרדת לשבור לחם, שדבר זה תלוי בו, אם יסכים לצרף את בנימין אליהם הרי שהשליט המצרי יסכים לספק להם מזון ואם לא יתרצה יעקב לזה, יסרב השליט גם הוא.

ואז לפתע עוזב יעקב את יהודה, ומפנה שאלה לכלל האחים, "ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח", וגם התשובה באה מכלל האחים "ויאמרו שאול שאל האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על פי הדברים האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם" ובאמת אפשר לפרש שכאן כבר נטה יעקב להסכים לבקשת יהודה, ומה שלא עונה מיד בחיוב, שרצה לברר קודם שמתרצה ליהודה עוד פרט, מפני מה הודיעו האחים לשליט על האח הקטן, אם מחמת משגה או שהיה להם כונה מסוימת, ואחר שהאחים מסבירים את השתלשלות הדברים, יעקב מבין יעקב שאין תלונתו עליהם, אולם אין השאלה מופנית ליהודה שכן יעקב מכיר את בנו יהודה שנוהג כמנהג המלכים השולטים בתנועתם, שקולים בדיבורם ובמעשיהם, ולא יאה לו שלא ישים לב להשלכות שיכולים להיווצר תוצאה מהסיפור לשליט, על שיש לו אח קטן, שהרי הצטדקות האחים בפני יעקב במה שספרו לשליט המצרי על אחיהם הקטן, הוא, 'שכן לא שיערנו בדעתנו שירצה האיש לראותנו וכלשון הפסוק הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם אבל ליהודה אין זה הולם, כמו שמכיר אותו יעקב.

ועתה יהודה אחר שמרגיש שהאב מתרצה קימעה כבר מבקש בצורה ישירה מיעקב את רשותו לקחת את בנימין, ומדגיש לאביו שלולי הסכמתו כל בני המשפחה בסכנת מות, "ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו", כאומר לו יהודה 'אם סירובך מפני שלום בנימין הרי בין כה נמות כולם ומה התועלת בסירובך'.

ועוד מוסיף יהודה "טפנו" זאת לעורר רחמי יעקב, שהרי מה שדחה את בקשת ראובן אף שהבטיח שלום בנימין בחיי בניו, וכמו שאומר הפסוק "ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך", על זאת השיב יעקב לא ירד בני עמכם, ודחה דברי ראובן. וטעמו פירש רש"י בשם המדרש "לא קבל דבריו של ראובן אמר בכור שוטה הוא זה. הוא אומר להמית בניו וכי בניו הם ולא בני", לכך יהודה משתמש בדברי יעקב הללו, שבני הבנים הם בניו, לשכנעו שיאות להתרצות בשביל שלום הטף שהם בני בניו.

והמכה בפטיש' להסכמת יעקב, הוא הערבות שנוטל עליו יהודה, ובזה נתחכם יהודה גם כן, (וזה ראיתי באור החיים מב, לז) שראובן

התגלגלו הדברים עד שהכיר מיועדנו בחורה גויה שיקצע... כשספיר להוריו כי ברצונו להינשא לה, נחרדו עד תהומות נפשם. "וכי אין נערה יהודייה כלילת המעלות, שתוכל להקים איתה בית בישראל" היו אומרים לו בכאב, אבל הוא סירב לשמוע.

אם עד עכשיו נהג עמו אביו בכפפות של משי, כסבור שבחלוף הימים ימצא הבן את דרכו חזרה... מעכשיו בעקבות ההחלטה החמורה של הבן לנתק עצמו משולשלת עם הנצח, היה מנוי וגמור האב לנקוט בצעד כואב וקשות, לתת לבן להחליט סופית אם רוצה הוא להמשיך לדור בביתם ולהיות חלק ממשפחתם, אזי עליו לעזוב את הבת נכר מיד, ולא! יאולץ לעזוב בית נעוריו...

ברירה נוספת לא השאיר בידו... ובצדק... האב חשש מההשלכות הרת הגורל, אם יניח לבנו הסורר לדור בביתו, שמא יספוג בניו ובנותיו הצעירים מדרכו הרעה של אחיהם הבכור.

ולא שזכה האב לאחוז במידת הקנאות בכל דרכיו... אלא שכל יהודי שהיה נקלע ח"ו למצב ביש שכזה, היה פועל בצורה דומה, משל למה הדבר דומה לבית שדלקה בו שריפה וכי יניח האדם לאש להכבות מאיליה, או שמא יפעל בכל כוחו בלא להרפות לסלק האש ולכבות השריפה... ולכן בזה היה האב "קנאי בן קנאי"...

כשהציע האב את התנאי בפני בנו, העדיף הלה לנטוש את בית נעוריו, היצר הרע הוביל אותו והוא נמשך אחריו... "קורא לו והוא בא"... אלא שכאן הוא הלך לעבר פי התהום... התניע את רכבו ועזב את בית ילדותו, הוריו ואחיו הצטופפו ליד החלון בדמעות ובכאב חוזבן האובד שעוזב הוא לדרך אבותיו.

פרק ב'

ניו יורק ברוקלין שבועיים קודם לכן: ר' שלמה סוחר אמיד יושב במשרדו מתרווח בכורסתו, נקישה קלה בדלת, שליח הדואר בפתח בא למסור לידו מעטפה הדורה, כשפתח אותה בצבצה לה הזמנת בר מצוה, של בן ידידו, האירוע יתקיים בעוד שבועיים במרכז אמריקה, דרך ארוכה מאד עד לשם, אין אמצעי תחבורה אחר שיכול להגיע לשם מלבד טיסה במטוס...

ידע ר' שלמה שחובה עליו להשתתף באירוע של ידידו, שותפים לעסקים היו, ובהעדרו ייפגע אב החתן במ"צ, לא נשאר בידו הברירה מלבד להזיז פגישות שקבע עם אנשי עסקים, לרכוש כרטיס טיסה ולהתכונן ליום הגעתו...

כעבור שבועיים כבר היה ישוב ר' שלמה במושב המטוס, הוציא מכיס חולצתו את ההזמנה בכדי לדעת בדיוק היכן מתרחש האירוע, לבסוף תחב לה בתיקו האישי הצמוד אליו, תיקו האישי אמרנו? כן! אלא שלא היה מונח שם כספים ודברי ערך, כי אם דבר שאין לו קצבה ואין לו דמים... תפילין... כך בכל טיסה נהג להפקיד את מזודתו הגדולה בידי מטוס התובלה, פרט לתיק התפילין שהיה יקר לו מכל דבר... להפקיד בידי גויים תכשיט יהודי שכזה, זאת לא שיער לעשות... כך נהג אף הפעם...

הטיסה חלפה לה ביעף, קודם הנחיתה חכך ר' שלמה מה יעשה בזמנו הפנוי עד להתחלת אירוע הבר מצווה, לבסוף החליט להתאכסן במלון הסמוך לקהילה היהודית, 'אנוח ואתאושש קמעא מהטיסה המפרכת גופו של אדם, ומייגעת נפש בן תמותה, ואחר זה אופיע לסעודת הבר מצוה במנוחה ובישוב הדעת, אף אם הגיע מאוחר קצת, שהרי לא יאה לנחות ת"מ באולם מיד אחר קרקוע המטוס' הרהר לעצמו...

פרק ג'

במלון שהתאכסן ר' שלמה, שימש לו פועל ניקיון, ברנש גוי בשם "קצמיר", היה הוא פעלתן וחרוץ בעבודתו, ניקה כל פיסת לכלוך ורוחץ לכל שביב של טינוף מבלי לפספס שום קרן זווית, ובחריצותו הרבה לא הסתפק בזה, עד שהיה מנקה גם לתיקיהם של האורחים... ואל לטפול עליו את האשמה... אחז הוא בדרך אביו הגדול זכרונו עדן... שסמל ודמותו למופת היה בחריצותו לנקות כל פינה, וממנו קיבל במסורת את דרכי עבודתו... בקיצוץ גנב בן גנב היה...

בחכמתו, ונזהר להעביר את המסר בצורה המתפרשת לשני צדדים, שאומר לו "כי כמוך כפרעה" כאומר לו 'אתה יוסף בעיני דומה לפרעה', קטן תולה בגדול, ואינו תולה את פרעה ביוסף, במשמעות שהקטן נתלה בגדול, וגם בזה לא עושה דמיון גמור ביניהם שמוסיף לזה 'כך הדמיון'. נו אחרי שאדם שומע שהוא מלך, הוא מוכן כבר לשמוע על הצרות של העבדים...

עתה ממשיך יהודה, בקו שהתחיל, אומר יהודה "אדני שאל את עבדו לאמר היש לכם אב או אח", ובאמת יוסף לא שאל אותם, רק האחים אמרו מצד עצמם אחרי שהעליל עליהם שהם מרגלים, אבל יהודה מיחס את הדברים ליוסף, בזה הוא מדלג, על הדם הרע שזרם ביניהם כשהגיעו לראשונה האחים מצרימה, ויוסף נטפל עליהם באשמת ריגול, אלא יהודה מציג את המפגש הראשון בין יוסף לאחים שעסק הוא בשאלה תמימה ששאלם יוסף דרך התעניינות, וממשיך יהודה "ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו". אחיו מת? הרי בתחילה ששאלם יוסף אמרו "והאחד איננו" ועתה מה השתנה שאומר לו יהודה במפורש "ואחיו מת" ועוד מה נצרך לספר שבנימין בן יחיד לאמו, אין זאת אלא בכדי לעורר את רחמי יוסף, ועוד ממשיך יהודה "ותאמר אל עבדיך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו", דהיינו אתה יוסף הבטחת לשמור על בנימין, ובאמת יוסף לא הבטיח זאת רק ציווה אותם שבפעם הבאה שרוצים להגיע הנה יצרפו אליהם את בנימין, אבל יהודה מציג בפני יוסף את דבריו בצורה חיובית, שהבטיח לשמור על אחיהם, ושוב בפסוק אחרי זה, חוזר ושונה יהודה עד כמה חשוב בנימין בעיני אביו, שבלעדי ימות, ועוד מציג יהודה את ציווי יוסף אליהם שיורידו את בנימין, שכונתו בזה להראות ליוסף כמה תוקף יש לציווי, שעם כל הקשיים מצד האב הם מקיימים את דבריו שלו, ובכדי לעורר רחמי יוסף, ממשיך לתאר את סבל האב בצורה מפורטת.

ולבסוף, רק אז, מוסיף יהודה שנטל על עצמו להיות ערב לבנימין, וגם בזה יש גבורה פנימית, כשאדם מתחנן על נפשו, הוא מנמק זאת בסיבה הקרובה אליו, והיא נפשו, אולם יהודה ראשית כל דואג ומבקש לטובת אביו ואחיו ואך לבסוף מזכיר את סיבתו שלו, הרי שכל דרכיו של יהודה שקולות ומדודות, מדבר בחכמה ונוהג בגבורה ומשום כך אנו נקראים יהודיים...שכן יהודי שורש תכונתו היא להודות, לדבוק באמת, ולהאמין בהקב"ה.

סיפור השבוע - הזמנה כפולה

הסיפור שתקראו עכשיו, שמעתי מידידי הרה"ג ר' עמרם ביטון שלי בעברו רב ומרצה בפומה- סיפור שכל כולו השגחה פרטית, בדרך מופלאה, כפי שתחזו בהשתלשלות הסיפור.

פרק א'-

בשעת לילה מאוחרת היה שב לביתו אחרי שדומם את מנוע הרכב, נכנס הוא בשקט לבית הוריו, בלאט סגר את הדלת לבל ישימו הוריו לשעת חזרתו, כן חוזר הוא מעוד בילוי ריקני המבלה נפשו ונשמתו אבל "אויבער חוכם" זה חשב לעצמו שעושה הוא חיים..."

בחור יהודי הוא, בן למשפחה מכובדת שהדרדר והגיע עד למחוזות הביבים...

הצער הגדול היה של הוריו, אנשים שומרי תומ"צ, ומשפחה מיוחסת בקהילה, הסבא כיהן כרב במשך שנים עד לפטירתו, למגנת לבם של כלל בני הקהילה, רחוקים משמירת תומ"צ כקרובים, ומפני מה הצטערו הרחוקים? משום שהיה דמות מופת לאנשי הקהילה, אדם צדיק ות"ח שכל רואיו הללוהו...

לעומת זו הנכד, מצבו הרוחני רק החמיר, הוריו הכאובים שפכו ליבם לפניו שיחזור בו מסורו, אולם הוא עמד על שלו, 'בדרך זו בחרתי ואין חזרה' היה משיב להם...

באותו זמן שר' שלמה מצטער על אובדנו, המנקה דן זרח מאושר, הרים הוא טלפון לידידו הקרוב, שותפו לדבר עבירה.. בכדי לבשר לו על "הבשורות הטובות", פטפט כמה מילים לתוך הפומית, וסגר בעצבות ובפנים זועפות, משום ששותפו הורה לו שלא לפתוח את חבילת המזמונים.. עד שיגיע למקום ויפתח בנוכחותו,

ובצדק הורה לו האיש מבעד לאפרכסת לנהוג כך, שהרי שניהם יודעים שאינו האיש הכי אמין עלי אדמות, עובד הוא במקצוע שקשה לכנותו כעבודה היותר "נקיה" בעולם.. לסרב לו אין בכוחו יען שהשותף, היה אחראי לספק לו את עבודתו.. והוא בסך הכל מבצע מה שאומרים לו, שאין נחשב "שליח לדבר עבירה".... כך שלא יכול לעמוד על דעתו...

כשהגיע שותפו, התרחקו שניהם בהליכה זריזה מכיוון המלון, פוסעים הם לצדי הכביש המתפתל לו אי שם, חששו הם שמא יחשוד בהם מאן דהו.. סיבה טובה היתה להם..

בעודם מנסים לחלץ תכולת התיק בתנועות גסות ציפתה להם הפתעה.. לא נעימה במיוחד.. לנגד עיניהם נגלה זוג קוביות מרובעות עם חוטים שחורים משתלשלים.. והזמנה עם כיתוב לא קריא.. חשש שותפו שפצצה היא זו, והנייר אינו אלא הוראת הפעלה בשפת הסימנים.. השליך תיכף את התיק לצדי הכביש, לקול זעקות ידידו המסרב לוותר על השלל..

ההשתגעות! הרי זו פצצה, מוטב שנתפוס רגלינו ונברח, פן עוד השתהות קטנה לא ייוותר לנו במה לתפוס.. רגלינו יחליפו מקומם.. וגופינו יתפרק לרסיסים... אם שלל לא העלינו היום אך אל לנו לשלול לנפשנו, תהיה היא לשלל..הוא השתכנע, תפסו את רגליהם ונסו על נפשם... והכל בגלל תפילין..

פרק ד'-

באותה שעה ממש, נסע הבחור ברכבו על הכביש המוביל ליציאה מהעיר, העובר בקרבת המלון, בשעת לילה מאוחרת שכזו היה הכביש פנוי בלי תנועה כבדה, פה ושם נראו מכוניות חולפות במהירות על פניו כשהוא נוסע באיטיות אפוף במחשבות, מזמזם לעצמו ותוהה מה יעלה בגורל עתידו..

תוך כדי כך קלטה עינו תיק קטן המוטל בצדי הכביש...חשב פעמים אם לעצור בצד הדרך וכבר עבר במקצת את מקום התיק, אולם החליט לחזור לאחוריו, נטל את התיק והניח על מושב הסמוך לו...מבלי ליחס חשיבות רבה..

מספר דקות לפני שהגיע למחוז חפצו, נוצר פקק תנועה, ובעוד הוא מנסה להעסיק עצמו, נטל לידו את התיק המרוט, נבר בתוכו, ואחרי שראה את התפילין, נתקל בהזמנה, כשפתח אותה נגלה לפניו דבר מצמרר.. הוא החוויר והסמיק לסירוגין...לא ידע את נפשו...ולא האמין למראה עיניו.. בלי שום גוזמא...

זה לא יכול להיות המהם לעצמו.. לא יתכן מלמל בקול חרישי..

כשקרא פעם שניה, עדין לא עיכל מה רואה הוא לנגד עיניו.. פלא פלאים..

השם של חתן הבר מצוה הנקוב בהזמנה.. היה כשמו.. ממש... ומשפחת החתן כשם משפחתו.. ואם לא די בכך השם של אב החתן לא היה אחר מהשם של סבו הצדיק והת"ח שנפטר אך לפני כמה שנים... ולא! לא היתה ביניהם קרבת משפחה כלל..

הוא לא היה צריך להתעמק הרבה, המסקנה שעלתה בראשו היתה חדה וברורה..

"אין זאת אלא מסר עבורי.. שמעביר לי הסבא הקדוש..

כאומר "דע לך נכדי אם אתה עושה את הצעד האיום הרי כמו שאתה לוקח וזורק את התפילין על הארץ.. אתה מנתק עצמך מחוליית עם הנבחר, עם הנצח, קוטע את חיי הנצח וההמשכיות שלך לצמיתות..

בלא מחשבה נוספת שבר את ההגה בתנופה נמרצת לכיון ההפוך..בדרך לחזור על עקבותיו...לביתו לשורשו.. חוזר הוא לבית אבא...

פרק ה'-

ר' שלמה ירד לאולם המלון סבר אולי ימצא מזון כושר' להשביע את רעבונו, כשביקש מהמלצר את מבוקשו, ענה לו האחרון שעדין לא שמע על סוג אוכל שכזה.. אוכל סיני תאילנדי מתובל, וכו' וכו' אנחנו מספקים לאורחי המלון אבל אוכל כשר.. עדין לא בתפריט אמר לו המלצר, ובכל אופן תודה לך על הרעיון שהעלית, אולי נאמץ אוכל כושר שמא יש בו טעם מיוחד.. נו שויין מה כבר יש לצפות מה"גויים" קבע לעצמו ר' שלמה..

בצר לו החליט לבדוק בחנויות הסמוכות לקהילה היהודית שמא ימצא אוכל כשר, שהרי אין נקודה בגלובוס בלי הקב"ה, יהודי, ואוכל... ושמא אף אוכל כשר.. חשב.. יהיה שם..

בעוד הוא עושה את דרכו לעבר פתח היציאה, קלט הפועל החרוץ את האורח הנכבד עוזב לכיון יציאת המלון, חיש מהר זרק את כלי הנקיון, ורץ לבצע "נקיון זממו", כך פעל באופן קבוע, היה ממתין לרגע המיוחל שהאורחים האמידים יוצאים מהמלון, ואז היה נוטל על עצמו את האחריות לשמור על חדרם ורכושם, "אחריות של "שומר חנים" הפטור מגניבה ואבידה לא זאת בלבד שלא שם עצמו, אלא הוסיף לקבל על עצמו אחריות של שומר שכר", יען כי היה נוטל הרבה שכר מהאורחים האומללים.. את כל כספם ורכושם שהשאירו במלון העמיד לרשותו בקנין משיכה..

נכנס לחדר עם מפתח שהכין מבעוד מועד, "פרץ וגדר" והתחיל נובר במזוודתו של ר' שלמה, העדיף בתאוותו להתחיל את "הניקיון" ולחטט במזוודה הגדולה, שהרי "כלי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו".. אולם אחר שנכח כי פרט לבדים מזרזים המשתלשלים מצדיהם חוטים.. ועוד אי אלו דברים שאין לו חפץ בהם, הניח לה, בזווית עינו קלט תיק שחור ומתוכו מבצבץ מעטפה מפוארת ..

עיניו אורו.. הנה לזה ציפתי.. בדמיונו רואה הוא שטומנת בתוכה שטרות של כסף, דולרים אמריקאים.. "הרי היהודים עשירים חולשים על כלכלת העולם" הרהר לעצמו.. כפי שינוק מבית אבא את התיאור המעוות..

ובעוד הוא שקוע בדמיונו המתוק.. שומע הוא קולות חרישיים הבוקעים מכיוון המסדרון, תיכף הוא נדרך, שומע הוא לאורח היהודי...זה עם התוספת שיער בצדדיו.. הכובע המשונה.. והחוטים המשתלשלים.. איך "אנקה" את עצמי מכאן לבל ירגיש האורח בכנסתי ובצאתי חשב בלחץ.

בחשבון משוער, אין לי שהות ופנאי לחמוק דרך הפתח מבלי שירגיש האורח הרהר, לא נשארה בידי הברירה אלא לקפץ מהחלון ויהי מה, שכן ידע שאם יתפס כשהוא עוסק "בעבודת כפיים".... ימצא עצמו במאסר פרך על חסרונו בנקיון כפיו או לכל הפחות יפגע שמו כאדם נקי כפיים... הפועל המסור בתכנון הראשון לא חשב למסור נפשו, אבל מה יעשה כורח הנסיבות אילץ אותו למען "קידוש שמו"...

נטל את התיק התפילין וחיש מהר נשתלשל מבעד לחלון עזב את המקום, מבלי להשאיר עקבות..

כעבור רגע הדלת נפתחה ר' שלמה נכנס לחדרו מתכוון לארוז חפציו, לפנות החדר, ולצאת למקום אירוע הבר מצוה..

בעודו ארוז את בגדיו ומארגן את מזוודתו, שם לב לפתע שהתיק עם התפילין איננו.. 'שמא הנחתי אותו באחד הארונות' הרהר לעצמו, אלא שלא מצא שם את התיק מלבד קולב שבור.. עשה חיפוש נוסף ללא הועיל.. כשסיפר לפקיד המלון על אודות אירוע גניבת התפילין, לא יצאו מגדרם בכדי לסייע בידו, חשבו לעצמם שצוחק הוא עושה.. על דבר ערך המורכב מקוביות וחוטים עדין לא שמעו.. תבדוק בשדה התעופה אולי נשכח לו התיק שם..

כשטרק את הטלפון היה מאוכזב בשדה התעופה שללו מכל וכל שנשא שם תיקו האישי, נהלי הבטיחות חמורים ונוקשים אין מצב שנשא תיק מבלי שירגישו בו אנשי הבטחון, אמרו לו הפקיד ביושב..

לראשו נגבה מחשבת פסול, 'כל בואי לכאן אך בכדי להשתתף בשמחת בר מצוה של בן ידידי ולמה זה מגיע לי???' ואם לא די בכך הרי מסתבר שהגנב נכנס לחדר בזמן שהלכתי לחפש מקום כשר למה?.. אלא שתיכף ומיד סלק מעצמו את המחשבה הסוררת..

שאלות חקירות ועיונים בעניינים שונים בש"ס ובהלכה

מדור מיוחד לשאלות ועיונים הדורשים בירור. חלק גדול מהשאלות הוא ממה שנקבץ דרך לימודנו במשך הזמן וחלקם שמענו או ראינו בספרים. ברצוננו א"ה לפרסם מע"ג הגיליון את התשובות שיגיעו מכלל הלומדים. כמו"כ נשמח לקבל שאלות ראיות ונכתבם בשם אומרם. בין המשיבים תערך הגרלה. פתרון ב' תשובות יזכה בכרטיס. שאלות המורכבות מכמה קושיות פתרון על חלק מהשאלה יחשב לתשובה.

א. יבמות מח: מביאה הגמ' טעם מדוע הגרים בזמן הזה מעוניין ומיוסרין, מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה. ויל"ע דכל זמן שלא נתגירו בפועל אין עליהם חיוב ומצוה שמטילה עליהם להתגיר ומפני מה נענשין. ובאמת היעב"ץ הרגיש בזה שם וכתב ליישב דמשעה שהסכימו וקיבלו עליהם בלב שלם להכנס תחת כנפי השכינה דהויא כקבלה בפה כדקי"ל לענין צדקה ושוב נתעצלו ונשתהו מלהוציא מחשבתם לפועל ע"ז נענשים עיי"ש. ועדיין תירוצו צ"ע דסו"ס ליכא מצוה בפועל שמחייבתם להזדרז ושאינו צדקה דמשעה שקיבל וחייב עצמו בצדקה ה"ז חיוב גמור אבל בגירות גם כשחושב ומקבל אי"ז קבלה בב"ד וליכא מצוה והתחייבות בזה ועוד דיכול לחזור משא"כ בצדקה וצ"ע.

ב. קידושין לב: מפני שיבה תקום, ובשאלות פרשת קדושים וז"ל ומיחייב בר ישראל למיקם מקמי רבנן וכו' ומאן דלא קאים מוקמינן ליה בעל כורחו למיעבד יקרא דאורייתא. וצ"ע לשי' הקצוה"ח ס"ג וס"ק א' ובמשו"ב שם כתב דאין רשות ביד כל אדם לכפות במצות עשה רק בלאו כופין בכדי לאפרושי איסורא וא"כ מיהת"י שכופין וצ"ל דלכן נקט השאלות דכופין משום "יקרא דאורייתא" והינו דיש דין מיוחד בכבוד ת"ח ולפ"ז צ"ע להשיטת התיבות שם שסובר שכופין גם במ"ע א"כ מדוע השאלות צריך להוסיף הטעם שכופין משום יקרא דאורייתא תיפוק ליה משום מ"ע.

ג. במ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ח הביא הא דנחלקו הפוסקים אם הניעור כל הלילה מחויב ברכות התורה, ומסיק דכיון דהוי ספק, אמרין דסב"ל ושלא יברך בעצמו אלא יבקש מאחר שיוציאו יד"ה, ולכאורה צ"ע דהרי המ"ב לעיל סק"א הביא מה שמסיק השאגת אריה סי' כ"ד שברכות התורה הוא מה"ת, ולכן אם נסתפק לו אם ברך אם לאו חוזר ומברך ומאי שנא וצ"ב. והנה מביאים בשם הגריש"א שאין איסור ללמוד בלא ברכה"ת, נ"מ ללמוד בבוקר שבועות אחר עלוה"ש קודם שיוציאוהו בברכות מספק, וכן מסתבר דומיא דכל המצוות דמספק מקיימים בלא ברכה ושמעתי להקשות מד' המ"ב סי' א' סוס"ק ח' גבי הא דאסור ללמוד קודם שיטול ידיו שחרית, שהוסיף דבלא"ה אסור קודם ברכה"ת וצ"ע.

ד. ב"ק עט: מבואר הטעם שגונב שה משלם פחות מגונב שור משום שהתבזה בנשיאת השה בשוק, וקשה דגנב הא חשיב שאינו עושה מעשה עמך כמבואר שם בדף צד: ובגמ' בב"מ מח: דורשת הגמ' שמותר לקלל מי שלא עושה מעשה עמך, ולמה א"כ חסה התורה על כבודו והקילה בעונשו (ודוחק לחלק בין קללה לבזיון כבודו) כמו כן יש לתמוה על המבואר בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' שמ"א שקבורת מת מצוה דוחה מגילה אפילו אם בחייו לא היה עושה מעשה עמך (ושמא אחר שמת אי"ז דין הנוהג ביחס כלפי האדם אלא דין מת מצוה).

ה. קידושין לג. בגמ' אמרין אין בעלי אומניות צריכים לקום לת"ח בשעת מלאכתם אבל מפני מביאי ביכורים צריכים לקום וליבטל ממלאכתם ואמר ר"י בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה. והמהרי"ט שם כתב להקשות דהא ת"ת עדיף ממצוה בשעתה וכתב דכוונת ר"י דמביאי בכורים הוי מצוה בשעתה משא"כ ת"ח אפשר דאינם עוסקים בשעה זו ולכן אי"צ מביאי בכורים לקום לפנייהם עיי"ש. וצ"ע חדא מתוס' סוטה כא. ד"ה זה וז"ל סתם ת"ח תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה עיי"ש. ויל"ע לפ"ז כיון דבסוגין איירי בת"ח (ובכלל לפי תוס' דבעי יניק וחכים טפי משיבה) א"כ ודאי דעסיק בתורה. עוד

באותה שעה ר' שלמה בחן בקפידה את בר המאכלים רצה הוא לשבור בדבר מה את רעבונו, חכך בדעתו במה להתחיל, אבל בתוכו עדיין שכן צער גדול על אובדן התפילין.

באולם הכריזו שבעוד מספר דקות ייגש חתן הבר מצוה לשאת את הדרשה, כן רגע מכונן הוא בחייו של נער מתבגר בגיל י"ג להרצות את דרשתו בפני אולם מלא. בשמחת נעורים הרצה את דבריו התורניים כיאה לנער יהודי הנכנס תחת עול המצוות. אלא שלא ידע אותו נער כיצד גלגלו באמצעותו לעזור ליהודי אי שם להכנס אף הוא חזרה תחת עול המצוות...

לו ידע אותו נער על השתלשלות המקרים שהיה הוא עצמו חלק ממרכיביה ודאי היה צוה..

לו ידע ר' שלמה היאך הועילו תפיליו האבודות להחזיר נפש אבודה לאביה שבשמים היה רוקד משמחה...

מיודענו הבחור שב בתשובה שלימה, נשא לאישה בת ישראל כשירה ונעשה לימים אברך חשוב המגדל בניו ובנותיו בדרך "ישראל סבא"...

מה יש לנו להסיק מכאן?

- א. אדם לא יודע מחשבות שמים, נאבדו התפילין... ובטח ר' שלמה נצטער על גניבתם, כדוגמת יוסף הצדיק שנצטער על סיבת ירדתו למצרים אולם אחר שנעשה יוסף למלך ובכך הציל את משפחתו מרעב ודאי נסתלק צערו, ואף ר' שלמה לכשידע הזכות הגדולה שנתגלגלה לידו אשר הציל את אחיו היהודי ממימתת החטא הרי נסתלק מיד צער הגניבה וניסוג מתמיהתו הגדולה למה?....
- ב. זכות הסב השפיעה על הנכד.. מעשה אבות סימן לבנים...
- ג. לא להתחבר לשום גורם שלילי.. שלא כמות הבחור שהתחבר.. והדרדר...
- ד. להיזהר מגנבים... בכל מקום... ובפרט מיצה"ר הגונב לבו של אדם.

קריאה נרגשת לעמך בית ישראל

מוסדות הפקדתי שומרים מחזיקה ב"ה שני כוללים, וכשלושים אברכים. האחת כולל חצות לילה ובו לומדים האברכים מחצות לילה עד עלות השחר, לילה בלילה. וכן כולל מוצאי שבת בו עוסקים למעלה מעשרים אברכים בסוגיות מסכת שבת בעיון רב עד מסקנת ההלכה.

בנוסף למספר שיעורים שבועיים הנמסרים ברחבי העיר בית שמש ע"י ראש הכולל אם בהשקפה, פרשת שבוע, הלכה וגמרא.

ההוצאות בחודש גדולות מאד, לכן אנו מבקשים מכל יהודי שיש בידו, אנא עזור להחזיק בידי התורה הקדושה, להירתם ולעזור כפי יכולתך בהחזקת הכוללים. ואחד מן האברכים יקדיש את לימודו להצלחתך וב"ב.

ליצירת קשר,

קביעת שיעורים ופרטים נוספים

chazot20@gmail.com

בשבח והודיה לה' יתברך כולל חצות לילה הפקדתי שומרים עבר למשכנו החדש בשכונת חפציבה חסרים ארונות ושולחנות לביהמ"ד כל אחד שיש בידו לסייע לזה תבוא עליו ברכה.

שכבר הזכיר בבהמ"ז קמייתא, מ"מ דין הוא שבכל בהמ"ז שמברך ביום זה בעי להזכיר של ר"ח. ולכאורה קשה דהא בשו"ע סי' ק"ח

סעיף י"א הביא פלוגתא במחסיר הזכרה אם חשיב כלא התפלל או דהוי כתפילה חסרה שצריך להשלימה, וכמו שביאר המ"ב (שם ס"ק ל"ב) ובמה שונה כאן שפשוט לו שנחשב כאילו לא בירך וצ"ע.

י. מציונו סתירה בדברי הפמ"ג בהגדרת החילוק בין אוהל קבע לאהל עראי, דבאשל אברהם (סי' שט"ז סק"א) כתב הפמ"ג בזה"ל "העושה אוהל קבע בתחילה, היינו פירש מחצלת על ד' קונדסין קושרן שם בעניבה לזמן הרבה חייב חטאת", עכ"ל, וחזינן דבעינן ב' תנאים, קשור ולזמן הרבה, ואילו במשב"ז (שם סק"ח) כתב הפמ"ג בזה"ל "ומהו אוהל קבוע ואוהל עראי, הנה אם מניח סדין על ד' קונדסין וקושר שם או בלא קשירה שיהא שם לזמן מרובה, זה הוי אוהל קבוע וחייב חטאת", עכ"ל, וחזינן דלזמן מרובה אף ללא קשירה נמי חייב, ודלא כדבריו באשל אברהם, וצ"ע. ועיי"ע בפניני משה לידידי הרה"ג משה המבורגר שלי" ח"ג בהערות הנדפסות שהעיר בזה ומה שכתבנו ליישב.

טו. מציונו בפוסקים (עין רמ"א וביאוה"ל סוף סי' שכ"א) דשרי לקלף פירות לאלתר דאף דהוי פסולת מתוך אוכל שרי כיון דזה דרך אכילתו ואי אפשר בענין אחר, ויל"ע דהנה פליגי הראשונים בטעם ההיתר לברור אוכל מתוך פסולת לאלתר, יש מהראשונים שנקטו משום שאין דרך ברירה בכך וממילא הוי שינוי בכך (רש"י שבת ע"ד. תוס' שם ד"ה בורר) ויש מהראשונים שנקטו ביסוד ההיתר משום שכך דרך אכילה" (עיין שם ר"ן ד"ה ולבו ביום וריטב"א שם סוד"ה אבל פסולת) והיינו דאיסור בורר הוא רק כשחל על המעשה שם של "מעשה תיקון" משא"כ אם זה "מעשה אכילה" ליכא בזה מעשה איסור כלל ועיי"ע במ"ב (הקדמת סי' שי"ט) שילב ב' הסברות יחדיו שנוי ודרך אכילה. ולפ"ז יל"ע היאך שרי לקלף פירות בשבת, דהניחא אי היתר של בורר הוא משום דרך אכילה אך אם שורש ההיתר דבורר משום שינוי אם כן היאך שרי קילוף פירות אחר שאין בזה שום שינוי. ועיין בס' פניני משה ח"ג ע"ד. שעמד בזה בארוכה ובסוד"ד נשאר בצ"ע.

טז. יש לעיין בדברי החת"ס שכתב בסי' רח' (ד"ה ומ"מ) וז"ל "וקראת לשבת עונג" מחודשת מתקנת נביאים, כי בתורה אין זכר אלא ג' פעמים "היום" לשלש סעודות כל שהוא אבל לא לענג, ועונג שבת מתקנת נביאים עיי"ש והעולה מד' שם דדין עונג שבת אינו מדין הלל"מ ומה"ת, ורק תקנת נביאים וסותר למש"כ בסי' קסח' דמצות עונג וכבוד שבת הלל"מ ואתו נביאים ואסמכוה אקרא ועיקר הוכחתו משום דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד.) וצ"ע.

יז. הגמ' בקידושין מא: מביאה עובדא ברבא ור"ס שהיו מתעסקים בהכנות צרכי שבת ומוכיחה מזה לדין מצוה בו יותר מבשלוחו ויל"ע הנה בגמ' שבת קיט. מביאה עובדא באמוראים שהיו טורחים בהכנת צרכי שבת ומכללות הסוגיא שם עולה, דעצם ההכנות שעושה בגופו הינם בשביל לייקר ולהראות חביבות השבת, והוא דין מיוחד של "כבוד שבת" שהאדם עצמו יטרח ויכין צרכי שבת בעצמו לכבד את השבת ועיין שם במאירי וז"ל מטכסיסי מצות שבת להיות כל אדם אפילו גדול שבגדולים משתדל בצרכי הכנת שבת ע"כ. ומשמע בד' שהוא דין מיוחד בהכנת שבת משום כבו"ש וחלוק מדין מצוה בוי"מ. אף מד' הר"מ פ"ל מהל' שבת נראה להוכיח דהטעם בהכנות צרכי שבת הינם משום מצות כבו"ש שבתחילה שם ה"א כתב הר"מ שמדברי נביאים נתפרשו מצוות עונג וכבוד בשבת ובהל' ו' מפרש שחלק ממצות כבו"ש שאדם עצמו יטרח "חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו" עיי"ש וכן נראה מד' הטור אחר שכתב שצריך להכין לצרכי שבת סיים בלשונו "כדי לכבדו" וכ"כ השו"ע בסוד"ד "זה כבודו שמכבד השבת" עיי"ש. ואחר שנתברר לנו טעם החיוב בהכנת צ"ש משום דין כבו"ש יש לתמוה בהוכחת הגמ' מעובדא דרבא ור"ס לדין מצוה בוי"מ, דטעם הכנות שבת הינה דין מיוחד בשבת וכמו שנתבאר ואי"ז רק משום מעלת המצוה שנאמר בדין מצוה בוי"מ.

וכן יש לתמוה בדין מצוה בו יותר מבשלוחו במש"כ בשו"ת מר ואהלות סי' לא' לחדש דהיכן שמשכיר את השליח בממונו ליכא חסרון של מצוה בוי"מ עיי"ש. וצ"ע דהא הגמ' בקידושין מא: בדין

צ"ע דהא ת"ח עיקר הקימה לפניו אי"ז משום שעוסק בה השתא אלא משום כבודו וזה לא נפק"מ אי עסיק השתא.

ו. במשנ"ב סי' ס"ג סקי"א כתב דבשכמל"ו הוא בכלל פסוק ראשון, ולכן הסיק להלן סקי"ב דאם לא כיון בו דצריך לחזור ולקרות בכוונה. וקשה מד' המ"ב לעיל סי' ס"א סק"ט דכתב דאם לא אמר בשכמל"ו דיש דעות בין הפוסקים אם מחזירין אותו, ועיי"ש בביה"ל שהביא ראיות שאינו צריך לחזור וצ"ע.

ז. הרמב"ם פ"ג מחובל ומזיק ה"ז כתב כל המלבין פני אדם כשר מישראל ברבים אין לו חלק לעוה"ב, וצריך להבין מדוע דוקא "אדם כשר" הלא אם הלבנת פנים היא מלתא דשפיכות דמים ועיין בתוס' סוטה י'. דיהרג ואל יעבור כפשוטו א"כ מדוע דוקא אדם כשר, הא האיסור שייך אף באדם רשע אא"כ הוא אפיקורס או מין וצ". ועוד צ"ע לשי' הרמב"ם דלא נקט לגמ' סוטה דהלבנת פנים בכלל דין יהרג ועל יעבור ואי משום דס"ל דהוי לאו שאין בו מעשה, עיין מש"כ בח' רבינו חיים הלוי בהל' יסוד התורה בראשית ספרו העמיד שי' הרמב"ם דרציחה במקום שאין מעשה חייב להיהרג.

ח. ועוד יל"ע לשי' תוס' דדין יהרג ואל יעבור נאמר אף במלבין פני חברו, האם מותר לשני להורגו מדין הבא להורגך השכם להורגו ואם נימא דלא שייך טעמא דמאי חזית מ"מ יל"ד שמא יכול להלבינו קודם שיגרום לו הראשון הלבנת פנים וכן יל"ד גבי כהן שהלבינו פנים אם כשר לנשיאת כפים או שמא דינו כרוצח דמבואר בגמ' ברכות לב. דפסול ועיין תוס' סנהדרין לה: תרי טעמא בסיבת הפסול ויל"ע.

ט. קידושין לג: אמרין דנשיא צריך לעמוד מפניו כמלוא עיניו, שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו אהלה, ופרש"י שם משה נשיא היה, וקשה הרי למשה היה גם דין מלך כמבואר בגמ' זבחים קב: וא"כ אפשר שעמדו לפניו מפני דין זה ומה הראיה שצריך לקום כן לפני נשיא וצ"ע.

י. נפסק בשו"ע או"ח סי' ל"א ס"א דאין להניח תפילין בשבת ויו"ט משום דהנו גופייהו כתיב בהו אות, ובתפילין כתיב אות, ואין עושין ב' האותות יחד, ויש להעיר מהא דכתב המ"ב סי' כ"ה ס"ק נ"ה וז"ל וביום שיש בו מילה ראוי שלא לחלוץ תפילין עד אחר המילה כי המילה היא אות ותפילין הם אות, וצ"ב הלא אין עושין ב' האות ביחד, וכמו שאין מניחים תפילין בשבת ומ"ש הא מהא.

יא. מציונו סתירה בד' המ"ב, בסי' שטו ס"ק לו כתב הטעם במשמרת משום אוהל, מאידך בסי' תקי ס"ק ט"ז נקט משום עובדין דחול (ושמא י"ל בישוב הדברים דאיסור עובדא דחול משום אוהל וכך נראה בכוננת המ"ב וז"ל שם אין תולין משמרת היינו שמותח פי המשמרת ע"ג כלי בעיגול ונעשה כאוהל על חלל הכלי ומשו"ה אסרו דהוי כעובדא דחול עיי"ש והזכיר להדיא איסור אהל ועובדא דחול. ובאמת קו' זו עומדת אף לד' הרמב"ם שכתב בטעם האיסור בתלית משמרת שמא יגיע לידי שימור ובגמ' שם ריש פ' תולין מבואר משום שלא יעשה כדרך שעושה בחול, ועל כרחך דהר"מ מפרש "כדרך החול" אין פירושו איסור עצמי אלא משום לתא דמלאכה הקרוב לו וכך נפרש בד' המ"ב ורק דס"ל משום אהל כפי' הראשונים בסוגיא שם).

יב. בשו"ת רעק"א סי' ו' הביא מלקוטי פר"ח סי' קס"ד לדון במי שמסופק אם בירך בהמ"ז, שצריך לברך שוב מספק, אם יכול להוציא לאחר שמחויב בודאי בבהמ"ז, וכתב הפר"ח שלדעת הרשב"א ודעמיה דס"ל דסד"א מה"ת לחומרא יכול להוציא כיון דמחויב הוא מה"ת. ורעק"א פליג כיון דאכתי אינו מחוייב אלא מתורת ספק עיי"ש. ומקשים על הפר"ח מהא דר"ה כט. דאמרין דאין טומטום מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, משום דשמא זה התוקע נקבה וחבירו זכר. ולכאורה הרי להרשב"א דסד"א מה"ת לחומרא למה שלא יוכל להוציא הא מחויב הוא מה"ת אף שזה נובע מספק. וראיתי אח"ז שכבר הקשה כן הפמ"ג או"ח בפתיחה הכוללת ח"ב ס"ק כד ומכח זה ס"ל כד' רעק"א. ועיין עוד בשו"ת כתב סופר חאו"ח סי' ל'.

יג. במג"א סי' קפ"ח סקי"ג כתב דבר"ח שחל להיות בשבת, ושכח בבהמ"ז להזכיר של שבת, דצריך לחזור בחזרתו גם של ר"ח, ואף

רק דין של איסור תענית ועיין ברמב"ם דלא כלל ר"ח בהדי ימים של שמחה וביותר יש להעיר לד' היראים שזמן ר"ח שייך בו דין שמחה וכי נימא דאסור לישא אישה בר"ח משום אין מערבין שמחה וכו' וגם תימה דא"כ גם אבלות לא תהא נוהגת וזה לא מצינו וצ"ע.

כא. כשעמדו להרוג את רבן גמליאל ורבי ישמעאל כהן גדול, ביקש ר"ג למסור נפשו ראשון בכדי שלא יחזה במיתת ר"י כה"ג, ויל"ד היאך ביקש לזאת אחר שיטמא את ריכה"ג. ועיין ספר סדר הדורות - חלק תנאים ואמוראים - אות ח ומש"כ בספר יוחסין - מאמר ראשון.

עיונים

כב. יש פלוגתא במאבד עצמו לדעת אם עובר בלא תרצח שיי המנ"ח (מצוה לד א ד"ה והנה מאבד) אינו עובר בלאו זה, מאידך בפסיקתא רבתי פרשה כה בתחילתה מבואר שכן עובר (הובא בהערות על המנ"ח שם) ויש לעיין לשי' שהמאבד ע"ל עובר משום בל תרצח אם שייך בזה דין קלבד"מ. לפטור אותו ממון ד"ל דסיבת הפטור בקלב"מ משום שנחשב שנענש כבר, משום שהעונש החמור כולל בתוכו גם את העונש הקל (עיין קוב"ש כתובות צג) או מטעם דהחיוב הקל לא חל כלל, ולפ"ז במאבד עצמו דחלוק מרוצח שהוא בדין עונש משא"כ מאבד ע"ל א"כ י"ל דמ"מ חייב לגבי הממון. ועיין באחיעזר (ח"א יח' ב' ד"ה ובשיטת) כתב דכל חיוב שאינו עונש אין בו דין קלבד"מ.

כג. קידושין כד: קי"ל שאדון שהוציא עין עבדו או אזנו יוצא העבד לחירות ויש לעיין בגוונא שהוציא לעבד ב' עיניו בבת אחת האם יצטרך לשלם לו על העין השנייה ובפשטות נידון זה תלוי בגמ' שם כד. האם צריך גט שחרור אחר שהכהו האדון ולמ"ד שאי"צ גט שחרור א"כ כיון שע"י הוצאת העין האחת כבר יצא לחירות א"כ יצטרך לשלם על העין השנייה או דנימא דכיון דהיה בב"א ורק אחר המעשה משתחרר א"כ בשעת המעשה נחשב עבד ואי"צ לשלם וגם למ"ד דצריך שטר מ"מ כ"ז רק לענין איסור אבל לגבי צד הממון העבד קנה עצמו וא"כ יצטרך לשלם על העין השניה ועוד יש לדון אי נפשט ספק א' ונימא דלא יצטרך לשלם כיון דהיה בב"א מה הדין כשהוציא זה אחר זה ולא בב"א ויש לדון בזה ע"כ.

כד. שמעתי בשם הג"ר יעקב עדס שלי' להסתפק מי שהתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת אחר פלג המנחה (כתבו תוס' שהותר לעשות כן רק לצורך מצוה כגון שהוא צריך לילך למול תינוק) ויכול להבדיל מבעוד יום כמבואר בגמ' שם, האם נאסר לו לאכול קודם הבדלה או לאו (יל"ע האם אפשר לעשות הבדלה מבעוד יום בלא שהתפלל ערבית או לאו, ולכאורה אם אפשר מאי שנא שכבר התפלל ערבית ויש לדחות)

כה. יש לעיין מי שטעה ושכח תיבת "אתה" בברכה ואמר ברוך ה' אלוקינו מלך העולם האם יצא ידי חובה או לאו. ובברכות מ: איתא בנימין רעיא כריך ריפתא ואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא, ומסיק דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא, הרי שיוצא ידי חובתו אע"פ שלא אמר בריך את רחמניה מריה דהאי פיתא, ועיין שם מש"כ הרשב"א ועי"ע תוס' שם ד"ה אמר אביי. וצל"ע בפוסקים.

כו. שמעתי לחקור מי שנמצא בנקודה שכנגד ירושלים למטה בכדור הארץ, לאיזה כיוון יכולו פניו בתפילתו ומסתבר שיכול לכוון לאיזה צד שירצה, ויל"ע אם צריך לקבוע אחד מהכיוונים ויתפלל תמיד לאותו צד, שבין כך יכוון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.

כז. יש לעיין באדם שהתפלל שחרית ושכח הזכרה המעכבת כגון יעלה ויבוא או שאילת גשמים, האם דינו כמי שלא התפלל שחרית לענין שאילת שלום ולענין אכילה קודם התפילה. (ואולי יש לקשר למחלוקת בעלי התוס' ברכות כו: מהו גדר תפילה בלא הזכרה ועיין בשו"ע סי' ק"ח סי"א)

כח. שיטת ריש לקיש יומא ע"ג: דחצי שיעור מותר מן התורה, ויש לדון ביום הכיפורים שחל בשבת מ"ט לא יהיה מחוייב לאכול כזית כדי לקיים מצות עונג שבת שהוא מצות עשה, ולענין יום כיפור לא הוי רק חצי שיעור דיום כיפור שיעורו בככותבת דהוא שתי זיתים.

מצוה בוי"מ לומדת ממעשה אמוראים שהיו עוסקים בעצמם בהכנות שבת ולא ע"י שליח ואף שהיו להם משרתים דאל"כ מה ראייה לדין מצוה בוי"מ וחזינן דדין מצוה בוי"מ היינו גם במשכיר השליח בממונו וצ"ע.

יח. באותו ענין יש להעיר ע"ד הדעת תורה סי' תרכ"ה שם כתב דבחטיבת עצים לצורך סוכה אין החטיבה מצוה כיון דאם מצא חטוב אינו חוטב. וצ"ע מסוגיא הנז' בקידושין ושבית מבואר דרבה ורב יוסף קיימו מצות כבוד השבת בהכנת צרכיה שהיו מבקעין עצים לכבוד שבת.

יט. הגרי"ז (בסטנסיל סי' יא') כתב דבמצוות הדלקת נרות כלולים בה שני דינים א. דין עונג ב. כבוד שבת והם חלוקים בדיניהם דדין עונג שייך בשבת עצמו וכמו שאר דינים של עונג, אכילה ושתיה, משא"כ דין כבוד שבת החיוב כבר מבעוד יום, שזהו ג"כ בכלל כבוד שבת. והנה מש"כ דכל פעולה ועשייה שעוסקים בה בע"ש ה"ז מדין כבו"ש וחלוק מדין עונג שמצוותה רק בשבת נראה דד' מבוססים עפ"י הגר"א (סי' תקכ"ט ס"א) ציין שם ע"ד השו"ע שכתב "אסור לאכול ממנחה ולמעלה בעי"ט, כמו בשבת שזהו מכלל כבוד" ע"ש. וכתב שם הגאון ז"ל ור"ל (הר"מ) עונג הוא בשבת עצמו וכבוד הוא בערב שבת וכן כסות נקיה עכ"ל הגאון. והעולה מד' דדין כבוד עיקר חיובו בע"ש. ויש להקשות מהגמ' בפסחים קה. איתא כבוד יום וכבוד לילה, כבוד יום קודם וכו' מפני שקידוש היום קודם לכבוד יום, ופי' רש"י (ד"ה כבוד) דכבוד יום היינו רק לענין סעודה או מיני מגדים יניחם עד היום עיי"ש. ולפי כל הנ"ל הול"ל עונג יום ועונג לילה ולא משום כבוד שבת, שכל ענין הסעודה הוא בשבת עצמה וה"ז מדין עונג שהוא אמור לגבי יום השבת וצ"ע. עוד יל"ע בזה מהגמ' בברכות כא. אמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן כי היוני בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שגימרו ואמר לן גומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחרוהו משום "כבוד שבת" אבל הכא הא צלי ליה עיי"ש. וצ"ב דלפי כל הנ"ל הול"ל דהא לא אטרחרוהו רבנן משום "עונג שבת", ולא משום כבוד שבת, שמניעת הטרחא היתה בשבת עצמה והיא ענין של עונג שבת שהוא אמור לגבי יום השבת ולא ערב שבת וא"כ צ"ב מה הוא הלשון משום "כבוד שבת" שאמרו על זה וצ"ע.

כ. כתב רעק"א בשו"ת סי' א' הטעם לפטור נשים ששכחו מלהזכיר יעלה ויבוא ביו"ט אף לשי' שדין שמחה נוהג בהם, דמ"מ אין בדין שמחה רק אכילת בשר ויין ואין נכלל בו חיוב פת שהוא רק מטעם עונג יו"ט ונשים שאינן מצוות בדין עונג הרי אין עליהם חיוב ביו"ט לאכול פת ולכן פטורות מלחזור על ברהמ"ז כששכחו להזכיר יעו"י עיי"ש. וצ"ע מד' הרא"ש ברכות פ' ש"ש אות כג' לקראת סו"ד כתב הלכך נראה לרבינו יהודה דחייב אדם לאכול פת ביו"ט משום שמחה משום חלקהו חציו לאכילה ועיקר אכילה הוא לחם עיי"ש והעולה מד' הראש' דדין שמחה מחייב באכילת פת וסותר לד' רעק"א. ועוד יל"ע במש"כ רעק"א שם, דאשה מותרת להתענות ביו"ט משום דאיסור תענית הוא מדין עונג, והוא מ"ע שהזמ"ג שהנשים פטורות, וקשה לפי"ז היאך אשה יכולה לברך על הדלקת הנר ביו"ט כמו שפסק השו"ע סי' רס"ג ס"ה והרי הוא נובע מדין עונג כמבואר ברמב"ם פ"ה משבת ה"א והוי מ"ע שהזמ"ג והשו"ע הרי ס"ל סי' תקפ"ט ס"ו שאין נשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג. ואי נימא דנשים חיבות מדין כבוד שבת ועיין ברמב"ם פ"ל משבת ה"ה דהדלקת נר שבת ויו"ט אף משום כבוד שבת יל"ע מ"ש מדין עונג שאין נשים חיבות.

כא. יש לעיין במש"כ היראים (סי' רכז) ז"ל שמחה בחג המצות ובראש השנה לא כתיב, מנלן מהיקשא דר' יונה (שבועות י): "אלה תעשו לה' במועדיכם" וא"ר יונה הוקשו כל המועדות זה לזה ולמדנו גם מזה שבר"ח אסור להתענות וחייב אדם לשמוח בו כדאמרין התם דר"ח אב מיקרי מועד דכתיב קרא עלי מועד וגו' עיי"ש. והעולה מד' דדין איסור תענית ביו"ט טעמו משום דין שמחה ואינו מטעם שם מועד ובאמת כתב שם דיש חיוב לאכול בר"ח ומה דאין חוזר בשכח יעו"י בברהמ"ז דאין חיוב בפת וסגי בשאר דברים עיי"ש. והדברים צ"ע חדא דלא מצינו חיוב של אכילה ושתיה בר"ח,